

**บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ
: กรณีศึกษาหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม**

**The Role of Monks and Community Development on Buddhist Way :
Case Studies on Loung Por Dang Wat Intraram, Samutsongkram Province**

พระปลัดระพิน พุทธิสาโร Phrapalad Raphin Buddhiso
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya

บทคัดย่อ

หลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ที่มีบทบาทของพระสงฆ์ นักพัฒนา ที่ดำเนินบทบาทประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนา สู่กิจกรรมโครงการต่อชุมชน กลุ่ม ลัจจะสะสมความดี สะสมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์น้ำตาลบีบ ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิงห้อย ลงแขก ลงคลอง รักร้อยสิ่งแวดล้อม ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี จัดตั้งศูนย์บำบัด ยาเสพติดขึ้นภายในวัด จัดตั้งตลาดน้ำ ตลาดในวัดเพื่อการค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในชุมชน ฯ โดยมี เป้าหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ให้กับศาสนิกชนชาวพุทธในเขตชุมชน วัดอินทาราม รวมทั้งนำคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และสังคมรอบข้างให้ได้รับประโยชน์ตามกรอบ “กิน-อยู่-พอเพียง-สมดุล-ความสุข” ตามกรอบ แห่งชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ และตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

บทความวิชาการมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม ในฐานะ พระสงฆ์นักพัฒนา ใช้การศึกษาเอกสาร งานวิจัย และสัมภาษณ์สังเกต นำเสนอเป็นบทความทาง วิชาการ

คำสำคัญ : บทบาทพระสงฆ์, ชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ, หลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม

Abstract

Luang Por Wat Intraram is a monk in Buddhism. The role of the Buddhist monk. The role of the application of Buddhist teachings. To project the community Good luck! The Mangrove Forest Conservation Center Preschool Center Establishment of drug treatment center within the temple. Established Floating Market with aims to develop education, economy, society and culture for Buddhists in Wat Intraram community. As well as bringing the teachings of Buddhism to apply to the development of the community and surrounding society to benefit from the

framework. "Eat – Stay – Sufficient – Balance – Happiness" in the framework of the Buddhist community. And in principle, in Buddhism.

The article is aimed at studying the Role of Loung Por Dang Wat Intaram for Develop his Communities as a Buddhist monk. Use study, research papers and interviews.

Keywords : Role of Monks, Prototype community Buddhist Way, Luang Por Dang Wat Intharam

บทนำ

พระสงฆ์กับบทบาทในการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดที่เนื่องด้วยจากพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชน และทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานระหว่างหลักคำสอนทางในทางศาสนากับชุมชน ดังพุทธพจน์ที่ พระพุทธเจ้ามอบให้แก่สงฆ์สาวกในคราวไปประกาศพระศาสนาครั้งแรกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อ ประโยชน์แห่งมหาชนหมู่มา” (วิ.มหา [ไทย] 4/32/40 : เรื่องส่งพระอรหันต์ 60 รูป ไปประกาศศาสนา) จึงเกิดคำถามต่อไปว่าแล้วพระสงฆ์จะทำประโยชน์ให้กับสังคมอย่างไร ก็มีหลักการเสริมต่อไปในเรื่องของ การทำประโยชน์ด้วยหลักธรรม “ธรรมทาน” และหลักของการสังเคราะห์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ เหมาะสม “สังคหวัตถุ” ด้วยเงื่อนไขทั้งในส่วนหลักการและแนวปฏิบัติ จึงกระตุ้นและส่งเสริมให้ พระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทเพิ่มในการทำงานเพื่อสังคมในเชิงการการเป็นผู้นำชุมชน และเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาจำนวนมาก ด้วยเหตุผลว่าพระสงฆ์เหล่านั้นเป็นผู้มีภาพลักษณ์ของความ เสียสละ การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาโดยประยุกต์หลักการดำเนินชีวิต ผสมผสานกับหลักคำสอน ในทางพระพุทธศาสนาแล้วทำให้เกิดกระบวนการทางความเชื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ ร่วมปฏิบัติ ดังกรณีพบและสัมภาษณ์หลวงพ่อยอม กัลยาโณ แห่งวัดสวนแก้ว (สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2560, วัดสวนแก้ว, จ.นนทบุรี) หรือกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ จ.ตราด โดยอาจารย์สุบิน ปณีโต แห่งวัดไผ่ ล้อม ล้อม (สัมภาษณ์, เมื่อ 16 มิถุนายน 2555, วัดไผ่ล้อม จ.ตราด) สะท้อนคิดคล้ายกันว่าพระสงฆ์ ต้องทำประโยชน์ให้สังคม ด้วยบทบาทดังกล่าวจึงมีพระสงฆ์จำนวนมากทำงานเพื่อสังคมและ ส่วนรวมโดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชนและสิ่งแวดล้อมรอบชุมชนที่วัดตั้งอยู่ หลวงพ่อ แดง วัดอินทาราม ก็เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาอีกรูปหนึ่งที่ทำเนิการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนชาว พุทธทั้งใกล้ไกล ให้เกิดความสมดุล เหมาะสม ในการดำเนินชีวิต ทั้งอาชีพ รายได้ โดยท่านกระทำ ตนเป็นพระสงฆ์ต้นแบบของชุมชน ภายใต้แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง ศาสนามั่นคง อยู่กันด้วยความ เกื้อกูลโดยมีพระสงฆ์เป็นต้นแบบ หลวงพ่อแดง วัดอินทาราม เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ได้ บวชปฏิบัติตนเอง พร้อมนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ และดำเนิน กิจกรรมาโครงการจำนวนมาก อาทิ ส่งเสริมอาชีพและรายได้ จัดการศึกษาพัฒนาคน โดยการจัดตั้ง กลุ่มสหกรณ์น้ำตาลป๊อบ ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ฯ กลุ่มสังฆะสะสม ทรัพย์ จัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการรณรงค์ให้วัสดุธรรมชาติ ทำเขตอภัยทาน ให้ปลา กิจกรรมลงแขกลงคลองรักษาสีสิ่งแวดล้อม จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและ

หิ้งห้อย รวมไปถึงส่งเสริมวิถีประเพณีทางศาสนา ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตัดกบาตร น้ำผึ้ง การตัดกบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพัน ซึ่งกิจกรรมโครงการได้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งในบทความวิชาการนี้จะได้ทำการค้นคว้าข้อมูล นำมาเรียบเรียงเพื่อสะท้อนให้เห็นบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน รวมทั้งการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเป็นคนดี มีคุณภาพชีวิตทั้งกายและจิต รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชนและสังคม

บทบาทพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและต่อชุมชน

สังคมไทยพระสงฆ์เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นศาสนาทายาท หรือนักบวชในพระพุทธศาสนาที่มีต้นแบบในเรื่องของวัตรปฏิบัติ ผ่านกรอบของศีล บุญ และกรอบความดีตาม เกณฑ์และกติกาทิศทางสังคม นอกจากนี้พระยังเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นต้นแบบ เป็นผู้ชี้แนะให้ ประชาชน ชุมชนสังคมได้กระทำตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้ความเคารพ นับถือและเชื่อฟังพระ โดยเคารพนับถือและเชื่อฟังนี้เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาไปด้วย ความเต็มใจและเต็มกำลัง (พระอนุชิต ชูเนียมม, 2550, หน้า 14) แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากมีสถาบัน อื่นๆเข้ามาทำ หน้าที่แทนบทบาทต่าง ๆ ทำให้วัดและพระสงฆ์มีส่วนช่วยสังคมน้อยลง เช่น มี โรงเรียนทำหน้าที่สอนกุลบุตรกุลธิดาแทน วัด มีโรงพยาบาลรักษาคนป่วยแทนวัด มีโรงพยาบาล ที่ให้ความ บันเทิงซึ่งไม่จำกัดฤดูแทนวัด สิ่งเหล่านี้เริ่มทำให้คนห่าง วัดมากขึ้น (ชัยมงคล ศรีทองแดง, 2552 : 4) แต่อีกนัยหนึ่งพระสงฆ์ก็ยังคงบทบาทและทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องต่อสังคมและชุมชน ด้วย บทบาทและสถานของพระภิกษุยังเป็นบริบทร่วมของสังคมไทย ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ของ รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร (2559, หน้า 612-619) หรืองานเรื่อง “บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอย สะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่” ของพระมหาธีรวิฑูฒิ บุญมา (2554) หรือในงานของพระมหา พรประสงค์ พุทธจันทร์ (2552) เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ ชุมชน” รวมถึงงานวิจัยของ พระมหาสมคิด สารสภา (2550) เรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: ศึกษา กรณีพระครูอุดมพัฒนกร(กรสายเนตร) ยโสธรโร วัดอุดตมผลาราม บ้านขามเปี้ย ตำบลขามเปี้ย อำเภอด ระการพิชผล จังหวัดอุบลราชธานี”พระมหาอนุชา สิริวิณโณ (พละกุล) (2557, หน้า17-29) ในงานวิจัย เรื่อง “การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ล้วนนำเสนอแนวคิด หลักการไว้คล้าย ๆ กัน ต่อประเด็นของบทบาทของพระสงฆ์ ไว้ คล้าย ๆ กันว่าพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทต่อสังคม ซึ่งเมื่อนำมาเทียบกับกรณีศึกษาในบทความนี้จะสามารถ นำมาวิเคราะห์ได้ว่า

1.บทบาทตามพระธรรมวินัย หมายถึง พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำชุมชน การเป็นพระสงฆ์ ต้องมีลักษณะเฉพาะตามพระธรรมวินัย หมายถึงในส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย

พระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่สงฆ์สาวกใช้คำว่า “ตถาคตทรงเว้นขาด” ในสิ่งที่เป็นคำสั่งสอนและวินัยที่พระองค์บัญญัติ จึงเป็นที่มาของประโยคที่ว่า “ยถา วาที ตถากาโร-พูดสอนอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้น” ซึ่งเป็นแนวทางวัตรปฏิบัติของพระพุทธเจ้า หลวงพ่อแดง อุปสมบทในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2516 ย่อมเป็นเครื่องยืนยันต่อความมุ่งมั่นและความทุ่มเทในพระพุทธศาสนาตลอดระยะเวลา 40 ปี และปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนวัตรปฏิบัติและอาจารย์ ดังเห็นได้ตลอดว่าท่านจะพาลูกวัดทำกิจสงฆ์ในส่วนที่เนื่องด้วยพระธรรมวินัย และในสวนของวัตรที่เป็นอาจารย์ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ปฏิบัติธรรม และเป็นต้นแบบตามพระธรรมวินัย ดังกระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “กระทำถึงที่สุดแห่งพระธรรมวินัย” ย่อมเป็นเครื่องร้อยรัดรักษาท่านตามพระธรรมวินัย

2. บทบาทพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำชุมชน หมายถึง บทบาทที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทต่อสังคม “จาริกไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน” ทั้งในฐานะเป็นบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างตัวท่านเองกับชุมชน ผ่านโครงการที่หลวงพ่อแดงได้คิดทำขึ้น เช่น กลุ่มสัจจะสะสมความดี สะสมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์น้ำตาลปี๊บ ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิงห้อย ลงแขกกลองคลอง รักรักรังแกด้อม ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี จัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด จัดตั้งตลาดน้ำ ตลาดในวัดเพื่อการค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในชุมชน เป็นต้น ซึ่งบทบาทนี้คล้ายกับที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลนายม อำเภอเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ (พระอธิการประวัติ กันทะคุณ, 2550) หรือวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชนใน จังหวัดอุดรดิตถ์ (พระอนุชิต ชูเนียม, 2550) หากพิจารณาสรุปประมวลพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทโดยนำแนวคิดในเรื่องพุทธธรรม หลักการทางพระพุทธศาสนาไปใช้ประยุกต์ร่วมกับชุมชนและสังคมผ่านแนวคิดเรื่องสามัคคีธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การแบ่งกันกินแบ่งกันทำ รวมทั้งเป็นผู้นำ ทำประโยชน์กับชุมชนและสังคมในภาพกว้าง สอดคล้องกับบทบาทที่พระพุทธเจ้ามอบแก่สงฆ์สาวกในคราวประกาศพระศาสนาที่ว่า “จาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน” ในความเหมือนและในความสอดคล้องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทและความสำคัญต่อชุมชน

ในบทบาทความเป็นผู้นำชุมชนหลวงพ่อแดง เมื่อบวชมาแล้วได้ศึกษาปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยและได้เป็นผู้นำในฐานะรักษาการเจ้าอาวาส และเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ.2519 เป็นเจ้าคณะตำบล (พ.ศ.2524) และเป็นพระครูสัญญาบัตร (พ.ศ.2526) เป็นพระอุปัชฌาย์ตามลำดับมา บทบาทในฐานะผู้นำชุมชนจึงชัดเจนและมีพัฒนาการผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนัยหนึ่งเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชุมชน นัยหนึ่งเพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำความประโยชน์เพื่อชุมชนและสังคมในภาพรวม

3. บทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้เป็นแบบอย่าง หมายถึง การที่หลวงพ่อแดงเป็นแบบอย่างในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง เป็น

แบบอย่างในฐานะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจะพึงทำประโยชน์แก่วัด ชุมชน และสังคมส่วนรวม รวมกระทำตนให้เป็นแบบอย่างของพระผู้เสียสละ (จาคะ) ด้วยการให้ทั้งความรู้ (ปัญญา) ภูมิปัญญา และแนวทางในการดำเนินชีวิต (ธรรมทาน-ทาน) ส่งผลเป็นการขับเคลื่อนต่อภาพรวมของการบริหารชุมชน จัดการชุมชน ในฐานะเป็นผู้นำพาทำ นำให้ดู และทำให้เป็นแบบอย่าง ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนและนำไปสู่การพัฒนาเพื่อสังคมและจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติในองค์รวมได้ ประหนึ่งเป็นต้นแบบของผู้นำชุมชนวิถีพุทธต้นแบบ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่วัดในสังคมไทยที่มีกว่า 4 หมื่นวัดในการพัฒนาชุมชนใกล้วัดที่นั่น ๆ ตั้งอยู่ได้

จากบทบาทที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าหลวงพ่อดัง วัดอินทารามเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่จะเป็นแบบอย่างทั้งในส่วนบทบาทตามพระธรรมวินัย และบทบาทที่นอกเหนือพระธรรมวินัยอยู่ในส่วนของคุณธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนา ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ที่จะเป็นแบบอย่างเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชน ที่สามารถยกมาเป็นกรณีศึกษาและนำเสนอได้ในลำดับต่อไป

หลวงพ่อดัง วัดอินทาราม ในการทำวัดให้มีบทบาทต่อชุมชน

วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม เป็นวัดในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ที่ตำบลเหมืองใหม่ เป็นวัดที่มีประวัติว่าสร้างตั้งแต่ ประมาณ พ.ศ. 2300 ช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่มาปฏิสังขรณ์ใหม่ในรัชกาลที่ 3 สิ่งที่น่าสนใจภายในวัดได้แก่ พระพุทธรูป หลวงพ่อโตอายุกว่า 300 ปีพระอุโบสถสร้างด้วยหินอ่อนทั้งหลัง บานหน้าต่าง และบานประตูเป็น ไม้สักแกะสลักสุภาพิตสอนใจ หลวงพ่อดัง นนฺทิโย (พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท, พ.ศ. 2493-) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ท่านได้ดำเนินกิจกรรมโครงการของวัดในหลายรูปแบบเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนและมีส่วนต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีงานวิจัยให้ข้อมูลไว้ว่าท่านได้จัดวัดให้เป็นเป็นศูนย์ฟื้นฟูสภาพจิตใจที่ใช้สมุนไพรรักษาควบคู่กับการปฏิบัติธรรมรักษาผู้ ดิถยาเสพติดมีโครงการจัดทำพิพิธภัณฑสถานเรื่องโบราณ (วินัย หมั่นคิดธรรม 2554, หน้า 13) นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีงานวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” (พระครูพิศิษฐ์ประชาณาท (นนฺทิโย ประยูร), 2560, หน้า 439-455) ให้ข้อมูลว่า หลวงพ่อดัง วัดอินทาราม ได้เข้าไปดำเนินการและมีบทบาทในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อาทิ 1) **การพัฒนาสังคม** โดยมีกิจกรรมการจัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการแก้พื้นฐานปัญหาของสังคม โดยใช้หลักธรรมและสมุนไพรรักษาผู้ที่ติดยา 2) **พัฒนาการศึกษา** โดยการจัดอบรมวิชานักธรรมและวิชาธรรมศึกษาก่อนสอบ ตามกรอบการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ การจัด สร้างศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยมองว่า “เด็กคืออนาคตของชาติ” ที่ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก รวมไปถึงสนับสนุนการสร้างห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่ออนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ภายในตำบล 3) **พัฒนาระบบสาธารณะ** ดังจะเห็นได้จากการประสานพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างสะพาน การสร้างถนนหลายสาย ทั้งเส้นทางหลัก และเส้นทางเข้า

หมู่บ้าน 4) **การพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านระบบเศรษฐกิจชุมชน** ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำชุมชน หลวงพ่อแดง วัดอินทาราม ได้พิเคราะห์แล้วพบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและทำสวน มีรายได้น้อย ท่านจึงริเริ่มจัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปีบ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าในชุมชน และเปิดตลาดน้ำให้ชุมชน นำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่ายที่วัด รวมทั้งจัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เป็นแนวคิดเกษตรกรพบผู้บริโภค ผลคือชุมชนมีรายได้คุณภาพชีวิตดี มีความสุข 5) **พัฒนาวัฒนธรรม** ชุมชนมีฐานเกิดของวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี หลวงพ่อแดง ในฐานะเป็นลูกหลานบ้านนี้และเห็นว่าประเพณีบางอย่างเลือนหาย จึงควรอนุรักษ์ รักษาและสืบต่อเป็นสมบัติของบรรพชน จึงได้ ดำเนินกิจกรรมปลูกฝัง ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตัดบาตรน้ำผึ้ง การตัดบาตรข้าวต้มมัด การเทศน์มหาชาติ เวสสันดรชาดกคาถาพันในวันสารท ไทยทุกปี สนับสนุนการฝึกอบรมเยาวชนด้านการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม และท้องถิ่น 6) **พัฒนาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** หลวงพ่อแดง วัดอินทาราม ได้ประสานและดำเนินการร่วมกับชุมชนในการจัดตั้ง ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหึ่งห้อย เป็นผู้นำในการปลูกป่าชายเลน จัดสถานที่ชมหึ่งห้อย ทำเขตอภัยทาน ให้ปลาอาศัยอยู่ตาม ธรรมชาติ (วังมัจฉาปลาตะเพียน) การส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ และสนับสนุนโครงการลงแขกลงคลอง ต่อสิ่งแวดล้อม 7) **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักศาสนา** โดยการส่งเสริมให้ลูกหลานได้มาบวชเรียน ศึกษาหาความรู้เพื่อเป็นยอดคนและเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้กับชุมชนและสังคมโดยรวม โดยมุ่งหวังให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประยุกต์หลักการสู่การปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตามบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

จากข้อมูลอาจสรุปได้ว่าหลวงพ่อแดง วัดอินทาราม เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่นำหลักการทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนโดยมุ่งเน้นไปที่ทำให้ทุกคนมีอาชีพ มีรายได้ มีความสุขต่อการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและก่อให้เกิดการพัฒนาจิต พัฒนาความคิด พัฒนาชีวิตตามกรอบของพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในกิจกรรมโครงการต่างๆที่ปรากฏที่วัดอินทาราม





ภาพประกอบ 1 หลวงพ่อแดง อินทาราม กับบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธ อนุรักษ์ป่าชายเลน เลี้ยง หิ่งห้อย สงเคราะห์ผู้ยากไร้ ส่งเสริมประเพณีวิถีทางศาสนา
(ภาพ : Facebook ศิษย์วัดอินทาราม, เข้าถึงเมื่อ 18 ธันวาคม 2560)

บทบาทหลวงพ่อแดง วัดอินทาราม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธ

จากบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่กระทำตนให้เป็นแบบอย่าง ตามวัตรปฏิบัติ พระธรรมวินัย ยังกระทำตนให้เป็นแบบอย่างในด้านคุณภาพชีวิตจากรายได้ จากประสบการณ์ที่พบ และรู้จักหลวงพ่อแดง วัดอินทาราม ท่านจะนำผลไม้โดยเฉพาะส้มโอ มาฝากคณาจารย์และผอง เพื่อนในหลายคราวและหลายโอกาส และสิ่งที่ท่านเล่าชานอย่างต่อเนื่อง คือการพัฒนาชุมชน ให้คน ในชุมชนปลูกพืชโดยเฉพาะส้มโอตามแนวพุทธเกษตร เนื้อที่ 1 ไร่ สามารถปลูกส้มโอได้ 40 ต้น ตก กิโลกรัม 70-80 บาท เกษตรกรในชุมชนมีรายได้ จากผลผลิตของส้มโอเฉลี่ยปีละ 100,000 บาทต่อไร่ รวมทั้งจัดตั้งตลาดในวัด/ตลาดน้ำวัดอินทาราม วัดโดยไม่มีการค้าเช่าร้านแต่อย่างไร เปิดให้ขายกันอย่าง เสรีและได้วางกฎระเบียบอย่างชัดเจน โดยการขายต้องมีคุณธรรมโดยไม่เอาเปรียบผู้ซื้อและราคาต้อง ยุติธรรม จัดงานวันส้มโอขาวใหญ่อัมพวาและจัดให้มีการประกวดส้มโอ เพื่อให้เกิดกิจกรรมการซื้อขายส้มโอ ขาวใหญ่อัมพวาขึ้น ตั้งเป็นสหกรณ์การเกษตรวัดอินทาราม เพื่อส่งเสริมการค้าชุมชนขายโดยไม่ผ่านพ่อค้า คนกลาง ผู้ผลิตพบผู้บริโภคโดยตรง นับเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ต้นสาเหตุซึ่งสามารถนำไปเป็นตัวอย่างให้ หมู่บ้านอื่นๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้ ทั้งเน้นการปลูกพืชแบบไม่เบียดเบียนไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ ผลิตเอง ใช้เองในชุมชน ทำให้ผลิตผลออกมา รสชาติส้มโออร่อยหวาน รวมไปถึงเมื่อนำไปจำหน่าย ได้ผลผลิตในราคาที่สูงกว่าส้มโอสายพันธุ์อื่น เป็นต้น สามารถแก้ไขปัญหาการค้าส้มโอตกต่ำได้และยัง สามารถยกฐานะไปสู่ตลาดโลก ส่งไปขายต่างประเทศ นอกจากนี้เมื่อไปสังเกตและพบท่านที่วัดท่านก็จะ เล่าถึงกิจกรรมด้วยความ “อิมเอม” แต่สิ่งที่ทำแล้วเล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมใน ภาพกว้าง ซึ่งก่อให้เกิดแนวคิดและแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม จนกระทั่ง กลายเป็นผลดีต่อชุมชนและสังคมส่วนรวมไปในตัวด้วย (สัมภาษณ์,หลวงพ่อแดง วัดอินทาราม, เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560)



ภาพประกอบ 2 ผู้เขียนในนามคณะนักวิจัยร่วมสัมภาษณ์เก็บข้อมูลหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม
กับบทบาทในการพัฒนาชุมชน (ภาพ : คณะนักวิจัย, 18 ตุลาคม 2560)

ภาพรวมผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม ท่านพยายามมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านอาชีพ ผ่านรายได้ รวมไปถึงการส่งเสริมโดยใช้ระบบคิด หรือโลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องความสามัคคี ความพอเพียง ความสมดุล ซึ่งไม่ได้ออกมาเป็นคำสอนเสียทีเดียว แต่ออกมาเป็นกระบวนการของการทำงาน ที่ผสมผสานระหว่างหลักการ (คำสอน) สู่หลักปฏิบัติ เป็นภาระงานชิ้นงาน และกิจกรรมโครงการต่างๆ ดังกรณีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำอาชีพบนพื้นฐานของอาชีพเดิม ซึ่งทำเกษตรอย่างไรเสียก็คงไม่รวย แต่ท่านส่งเสริมให้ใช้กระบวนการทางปัญญา คิดไตร่ตรองว่าทำในเนื้อที่เท่ากัน แต่สามารถทำให้คนเห็นว่าสามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ต่อหน่วย ทำให้มีรายได้ที่ดีขึ้น เป็นการสอนให้ชาวบ้านใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล (ปัญญา-โยนิโสมนสิการ) รวมไปถึงการทำให้เกิดกระบวนการลงมือทำการไตร่ตรองจากปัญญานั้น ส่งผลเป็นความสุขจากอาชีพ และรายได้ (บุญ-สมดุล-คุณภาพชีวิต-สัมมชีวิตา) กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นผ่านบทบาทของหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตภายใต้ความเป็นไปได้





ภาพประกอบ 3 หลวงพ่อแดง วัดอินทาราม กับบทบาทในการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธ ตลาดวิถีพุทธ ตลาดน้ำ
 ลงแขกลงคลอง เน้นสามัคคีพัฒนาชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง ส่งเสริมประเพณีวิถีทางศาสนา
 (ภาพ : Facebook คิษย์วัดอินทาราม, เข้าถึงเมื่อ 18 ธันวาคม 2560)

ผลต่อคุณภาพชีวิตต่อการจัดการชุมชนตามแนวพุทธ

จากการที่เคยลงพื้นที่ชุมชนและชาวบ้านในเขตรอบวัด ได้ข้อมูลว่าชุมชนและชาวบ้านมี
 ทัศนคติมีความสุขเพิ่มขึ้น จากการสอบถามแม่ค้าซึ่งเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ในบริเวณตลาดซึ่งให้
 ข้อมูลว่า “หลวงพ่อกุศลมาชาย” (สัมภาษณ์ A, เมื่อ 16 ตุลาคม 2560 วัดอินทาราม) เมื่อสอบถาม
 ขอข้อมูลจากแม่ค้า และเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้จากสินค้าทางการเกษตรในชุมชน เมื่อ
 พิจารณาจากสภาพทางกายภาพ และคุณภาพชีวิต รวมทั้งการที่หลวงพ่อกุศลมาชาย วัดอินทาราม
 ประชากรต่อหัวมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สถานที่ถูกออกแบบให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิง
 อนุรักษ์ รวมไปถึงทำให้เกิดการระดมของรายได้ต่อหัวต่อคน เพิ่ม
 มากขึ้น

บาทบาทการพัฒนา	กิจกรรมโครงการ	หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนา
(1) การพัฒนาวัฒนธรรม	1.กลุ่มสัจจะสะสมความดี	1.หลักสามัคคีธรรม (หลักธรรม สำหรับหมู่คณะ)
(2) การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตผ่านระบบเศรษฐกิจ	2.กลุ่มสหกรณ์น้ำตาลปีบ	2.ทศพิธราชธรรม (ธรรมของ ผู้นำ)
(3) พัฒนาระบบ สาธารณสุข	3.ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนและหิงห้อย	3.หลักปัญญา รู้คิด รู้ทำ รู้แก้ รู้ นำไปใช้ (ธรรมสำหรับพัฒนา ตน)
(4) พัฒนาการศึกษา	4.ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน	4.หลักศีล ทาน ภาวณา (รู้หลัก รู้ ทำ รู้แบ่งปัน สงเคราะห์
(5) การพัฒนาสังคม	5.ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ฯ	5.สังเคราะห์แบ่งปัน ให้โอกาส (สังคหวัตถุ)
(6) การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์	7.กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	6.หลักจาคะ/เสียสละ/แบ่งปัน
	8.จัดตั้งศูนย์บำบัดยาเสพติดขึ้นภายในวัด	7.หลักการไม่เบียดเบียน
	9.ทำเขตภัยทาน ให้ปลา	9.หลักมัชฌิมาปฏิปทา
	10.ส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ	
	11.ส่งเสริมประเพณีถวายสลากภัต การตัก บาตรน้ำผึ้ง การตักบาตรข้าวต้มมัด การ เทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกคาถาพัน	
	12.จัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปีบ	
	13.จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	
	14.ส่งเสริมกิจกรรมร้านค้าในชุมชน/เปิด ตลาดน้ำให้ชุมชน (ที่วัด)	
	15.จัดงานเทศกาลส้มโอดี ลิ้นจี่หวาน	

	16.ลงแขกกลองคลอง รักร้อยลึงแวดล้อม 17.จัดตั้งสหกรณ์น้ำตาลปีบ ประกันราคาน้ำตาลตกต่ำ 18.กลุ่มออมทรัพย์ (พ.ศ.๒๕๒๖) มีทุน 3 ล้านบาท 19.จัดตั้งกลุ่มจักสาน ก้านมะพร้าวแปรรูป	ฯลฯ
--	---	-----

ตาราง 1 กรอบการพัฒนาของหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม
 กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธภายใต้ภาระงานและบทบาทที่ดำเนินอยู่

บทสรุป

บทบาทของหลวงพ่อด่าง วัดอินทาราม ในฐานะที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้กระทำตนให้เป็นแบบอย่างตามวัตรปฏิบัติที่ตึงงามของพระพุทธศาสนา และนำความเคารพเลื่อมใสนั้นมาพัฒนางาน มาพัฒนาชุมชนให้เป็นที่พึ่ง “สรวณะ” แก่ชุมชนที่วัดอินทาราม ตั้งอยู่ ร่วมทั้งเพื่อแผ่เป็นแบบอย่างรูปแบบให้กับวัดชิดใกล้ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ หากเทียบเคียงกับวัดทั่วประเทศที่มีอยู่จำนวนมาก โดยการรณรงค์ให้วัดทั่วประเทศมาดำเนินกิจกรรมชุมชนเพื่อพลิกฟื้นให้วัดกลับมามีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาความคิดและพัฒนาสังคมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม จะทำให้เห็นว่าเป็นกลไกร่วมของระบบชุมชนและสังคม ร่วมทั้งจะเป็น “**นาถะ-ที่พึ่ง**” ตามชื่อสมณศักดิ์ของท่านในชื่อ “พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ” ที่แปลว่าเป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งในเชิงหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ต้นแบบในชุมชน และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมในการเป็นผู้นำ พาหน้า นำพัฒนา เป็นต้นแบบ ต้นอย่างให้กับชุมชนได้เป็นที่พึ่งอาศัยแก่สังคมและชุมชนในภาพกว้าง ทั้งในส่วนของหลักการตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา และคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมได้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัย ไขข้อสงสัย สู่ความยั่งยืน” 612 17 มิถุนายน 2559 ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา หน้า 612-619.
- พระมหาธีรราชูฒิ บุญมา (2554) บทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ ตำบลเชิงดอย อำเภอ ดอย สะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครองมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์.(2552). เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็น

ศูนย์กลางของ ชุมชน” . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนาศึกษา)
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหาสมคิด สารธภา.(2550). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: ศึกษากรณีพระครูอุดม
พัฒนกร(กร(สายเนตร) ยโสธโร) วัดอตุตมผลาราม บ้านขามเปี้ย ตำบลขามเปี้ย อำเภอ
ตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระอธิการประวัตติ กั้นหะคุณ.(2550). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาตำบลนายม
อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

พระอนุชิต ชูเนียม.(2550). บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามความคิดเห็นของ
พระสงฆ์กับผู้นำชุมชนใน จังหวัดอุดรดิษฐ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ
วิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุดรดิษฐ์

พระมหาอนุชา สิริวณฺโณ (พละกุล) (2557). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดเทพ
ปุณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัยร่วมไพพรรณี*. 8 (3) : 17-29.

พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (นนทียอ ประยูร),2560 “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภอ
อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (ฉบับ
พิเศษ) เมษายน-มิถุนายน 2560 (,หน้า 439-455)

วินัย หมั่นคดิธรรม. (2554). รูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของจังหวัด
สมุทรสงคราม รายงานการวิจัย หน้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
<http://www.ssruir.ssru.ac.th/bitstream/ssruir/338/1/061-53.pdf>

สัมภาษณ์ หลวงพ่อแดง วัดอินทาราม, เมื่อ 16 ตุลาคม 2560 วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม